

Postoji više vrsta obezbeđenja ugovora u međunarodnom poslovnom ( privrednom ) pravu i to su :

1) **JEMSTVO** – predstavlja poseban blik ličnog obezbeđenja, gde jemac odgovara poveriocu celokupnom svojom imovinom za obaveze dužnika ako ovaj neispuni ili neadekvatno ispunji svoju punovažnu i dospelu obavezu. Jemstvo može da bude na bazi ugovora ili predviđeno zakonom. Karakteristika jemstva je njegova akcesornost i subsidijarnost. Akcesornost označava da obaveza jemca zavisi od glavnog dužnika i gde postoji primarna obaveza glavnog dužnika, a sporedna obaveza jemca. Subsidijarnost jemčeve obaveze se sastoji u tome, što jemac ne preuzima dug kao svoj, već se obavezuje da će platiti i tuđi dug. Jemac nije u dužničkom odnosu prema poveriocu iz ugovora o dugu. Glavni dužnik je zasnovao dužničko – poverilački odnos između sebe i poverioca. Tako da se poverilac mora prvo odrediti glavnom dužniku, a ako ne uspe da namiri svoje potraživanje od njega, može se obratiti jemcu sa zahtevom da izvrši obavezu dužnika. Jemstvo u ugovorima u međunarodnom poslovnom ( privrednom ) pravu je solidarno i često se primenjuje jer poverilac nema dovoljno poverenja samo u jedno lice koje je preuzelo jemstvo. Često više lica garantuje ispunjenje glavne obaveze.

2) **ZALOGA** – predstavlja stvarno – pravno obezbeđenje poverioca da naplati svoje potraživanje iz dužnikove stvari koju je on založio, - sa kojom poverilac raspolaže i to pre svih poverilaca ako mu potraživanje ne bude isplaćeno o dospelosti. Poverilac se obavezuje da će založenu stvar da čuva i da je neoštećenu vrati zalagodavcu po prestanku svog potraživanja. Ručna zaloga je zaloga na pokretnim stvarima. Pravo zaloga se stiče na osnovu Zakona i to je Zakonsko založno pravo, tako da nije potrebno da poverilac i dužnik zaključuju poseban ugovor o zalozi. U ugovorima u međunarodnom poslovnom ( privrednom ) pravu predmet prava zaloge su robe, tj. pokretne stvari koje se nalaze u međunarodnom prometu. Predmet zaloge mogu biti i hartije od vrednosti, potraživanja. Kod bankarskih poslova, predmet ručne zaloge mogu biti zlato, plemeniti metali, drago kamenje itd. Zalagodavac je obavezan da zalogoprimcu preda urednu državnu robu – stvar koja je predmet zaloge. Zalogoprimac stiče založno pravo na predmetnoj stvari i u obavezi je da čuva sa pažnjom dobrog privrednika. Zalogoprimac ima pravo da namiri svoje potraživanje iz založene stvari, ako potraživanje ne bude o dospelosti namireno. Može da proda založenu stvar, u našem pravu nije da ona pređe u svojinu poverioca ako njegovo potraživanje ne bude namireno o dospelosti. Hipoteka predstavlja zalogu na nepokretnim stvarima i upisuje se u javne knjige u registru suda, ali ona ostaje u državi dužnika. Hipotekarni zalogoprimac ima pravo da namiri svoje potraživanje iz vrednosti založene nekretnine pre drugih poverilaca. Hipoteka se često koristi kao sredstvo obezbeđenja vraćanja dugoročnih i srednjoročnih kredita koji se koristi za izgradnju većih investicionih objekata.

3) **UGOVORNA KAZNA** – predstavlja određenu sumu novca ili neku drugu vrednost koja je predviđena ugovorom. Plaćanje ugovorne kazne se plaća u sledećim situacijama: kada jedna ugovorna strana ne ispunjava svoju ugovornu obavezu ili je ispunji sa zakašnjenjem. Predviđa se samo za nenovčane prirodne obaveze. Ugovorna kazna proizvodi sledeća pravna dejstva: kada je ugovorna kazna predviđena za ne ispunjenje obaveze, tada poverilac ima pravo da traži od dužnika ispunjenje obaveze ili da plati ugovornu kaznu, ako je ugovorna strana neuredno ispunila svoju obavezu, poverilac ima pravo da traži ispunjenje ugovora i plaćanje ugovorne kazne, u slučaju neispunjenja ili neurednog ispunjenja obaveze dužnika, a ako poverilac nije pretrpeo štetu, ima pravo da naplati ugovornu kaznu, itd.

4) **PENALI** – to su iznosi koje je obavezna da plati u određenim zakonskim slučajevima, ugovorna strana koja neispuni ili neuredno ispunji svoju obavezu. Penali i ugovorne kazne imaju velike sličnosti, ali postoje i

razlike: penali se predviđaju imperativnim normama, imaju pravno dejstvo nezavisno od volje ugovornih strana, stranka koja je ovlašćena da zahteva naplatu penala ne može odustati itd. 5) KAPARA- predstavlja određenu sumu novca koju dužnik daje poveriocu prilikom zaključenja međunarodnog ugovora. Proizvodi sledeća pravna dejstva: služi kao obezbeđenje da ugovorna obaveza bude uredno izvršena od strane koja je dužna da preda kaparu, a i od druge strane. Iznos kapare se uračunava u izvršenje ugovora, ako je ispunjenje ugovorne obaveze nemoguće zbog čega nije odgovorna nijedna strana, tada se kapara vraća i ako je davalac kapare odgovoran za neispunjenje, primalac kapare ima pravo da je zadrži, itd. 6) ODUSTANICA – predstavlja izvesnu sumu novca ili neku drugu vrednost koju jedna ugovorna strana daje drugoj ugovornoj strani u slučaju da odustane od ugovora. Strane ugovornice mogu ugovorom odrediti rok do kojeg mogu odustati od ugovora. Postoji još vrsta obezbeđenja ugovora u međunarodnom poslovnom ( privrednom ) pravu kao što su : avans, akontacija, zatezna kamata, bankarska garancija, itd.

#### **41. Promene u ugovorima u međunarodnom poslovnom (privrednom) pravu**

Promene u ugovorima u međunarodnom poslovnom(privrednom) pravu mogu nastati voljom samih stranaka ili nezavisno od volje stranaka. Stranke mogu sporazumno da izvrše promene u već zaključenom ugovoru i to promenom ugovornih strana i

promenom sadržine zaključenog ugovora.

- 1) Promene poverioca ili dužnika u ugovorima u međunarodnom poslovnom pravu - do promene poverioca dolazi putem ustupanja potraživanja zaključivanjem posebnog

ugovora izmedju poverioca i treceg lica. Na osnovu ovog ugovora dotadasnji poverilac ( cedent ) prenosi na svog poverioca ( cesionara, trece lice ) potrazivanja koje ima prema duzniku ( cezusu). Cedent mora da obavesti duznike o izvršenom prenosu, a ugovor je punovazan uz suglasnost duznika. Cesionar stice prema duzniku sva prava koja je imao raniji poverilac zakljucivanjem ugovora o cesiji potrazivanja. Takodje moze doci do promene duznika na osnovu zakljucenog ugovora izmedju duznika i treceg lica, kojim duznik prenosi svoje obaveze. Ovaj ugovor proizvodi pravno dejstvo kada se saglasi poverilac i u tom slucaju dotadasnji duznik postaje jemac da ce trece lice izvršiti svoje obaveze prema poveriocu.

2) Promena sadrzine ugovora voljom ugovornih strana - sporazumne izmene u sadrzini ugovora moraju da budu u istoj formi u kojoj je bio zakljucen prvobitni ugovor.

3) Promena sadrzine ugovora voljom jedne strane ugovornice - ovo se dogadja samo kad jedna ugovorna strana odustaje od ugovora , kada je ona na taj odustanak ovlaslena zakonom, trgovinskim obicajima, uzansama ili na osnovu ugovora. Ugovorna strana moze odustati od ugovora uz placanje odustanice i kad poverilac odustaje od ugovora zbog toga sto duznik nije ispunio svoje obaveze ili ih je neblagovremeno i delimicno ispunio.

4) Promena sadrzine ugovora povredom ugovornih obaveza - ovo se desava kad duznik uopste ne izvrši svoju obavezu , izvrši je sa zakasnjem, ne izvrši na ugovoreni nacin i izvrši neovlaslenom licu. Tada dolazi do promene sadrzine ugovora na osnovu zakona, uzansi ili obicaja. Promena se sastoji u tome sto duznik pored glavne obaveze dobija i druge obaveze: placanje zatezne kamate, penala itd.

5) Promena sadrzine ugovora zbog promenjenih okolnosti - strana kojoj je otezano ispunjenje obaveze tj. strana koja zbog promenjenih okolnosti ne moze ostvariti svrhu ugovora, moze zahtevati da se ugovor raskine. Strane ugovornice polaze od toga da se ugovor moze izvršiti pod okolnostima koje su postojale u vreme zakljucenja ugovora. Ugovorna strana moze da zahteva izmenu ili raskid ugovora usled promenjenih okolnosti ako ispuni sledece uslove: da su se okolnosti koje su postojale u momentu zakljucenja ugovora izmenile usled vanrednih dogadjaja; da strane u momentu zakljucenja ugovora nisu mogle da predvide vanredne dogadjaje; zbog vanrednih dogadjaja ispunjenje ugovora za jednu ugovornu stranu postalo je otezano i izvršenje ugovora bi prouzrokovalo velike gubitke; da ugovorna strana ne snosi krivicu za postojanje vanrednih dogadjaja. U ovim slucajevima ugovorne strane sporazumno mogu izmeniti odredbe ugovora u pogledu sadrzine, nacina ispunjenja, vremena itd.

6) Promena sadrzine ugovora usled promene propisa - prinudni propisi uticu na zakljucene ugovore na pr. propisi o kvalitetu proizvoda, uvoz - izvoz robe itd. U tom slucaju duznik treba da preduzme sve radnje kod nadleznih organa da bi izvrrio svoje ugovorne obaveze, u suprotnom smatra se da je do ne izvršenja doslo usled vise sile.

7) Promena sadrzine ugovora usled vise sile - da bi se dogadjaj smatrao visom silom treba da sadzi odredjene elemente: da se nije mogao predvideti u momentu zaključenja ugovora; da se nije mogao izbesci; da je taj dogadjaj trajno ili privremeno onemogucio izvršenje ugovornih obaveza. Pod visom silom se smatraju: zemljotres, susa, poplava, ratovi, politicki neredi, strajkovi, itd. U ovakvom slucaju svaka ugovorna strana snosi stetu koju bi pretrpela zbog vise sile. Duznik je obavezan da obavesti poverioca o nemogucnosti izvršenja svoje obaveze.

8) Promena sadrzine ugovora usled prestanka jedne ugovorne strane - ako je kod jedne ugovorne strane otvoren stecajni postupak ili postupak likvidacije, to dovodi do promene sadrzine ugovora koji je zaključen pre otvaranja stecaja ili likvidacije. Sva potrazivanja poverilaca prema stecajnom duzniku smatraju se dospelim, bez obzira na ugovorni rok.

## **42. Prestanak ugovora u medjunarodnom poslovno(privrednom) pravu**

Ugovori u medjunarodnom poslovnom( privrednom) pravu mogu prestati usled volje ugovornih strana, ali i nezavisno od njihove volje.

1) Prestanak ugovora usled ispunjenja - ovo je najcesci nacin prestanka ugovora u medjunarodnom poslovnom pravu, odnosno sa ispunjenjem prestaje i ugovor. Svaka ugovorna strana koja je ispunila svoje ugovorne obaveze, ima pravo da trazi od druge strane pismenu potvrdu o ispunjenju obaveze.

2) Prestanak ugovora sporazumom ugovornih strana - ugovorne strane se mogu sporazumeti o raskidu ugovornog odnosa. Mogu se sporazumeti da raskid ugovora deluje samo u buducnosti, tako da svaka ugovorna strana zadrzava sto je primila do trenutka raskida ugovora. Ugovorne strane se mogu sporazumeti da raskid deluje unazad retroaktivno i u tom slucaju ugovorne strane vracaju sto su dobile do momenta raskida ugovora. Ugovorne strane se mogu sporazumeti da raskid deluje i od zaključenja ugovora, pa se smatra da ugovor nije ni zaključen.

3) Prestanak ugovora kompenzacijom - ugovori mogu prestati i kompenzacijom tj. prebijanjem uzajamnih potrazivanja ugovornih strana. U tom slucaju neophodni su sledeci uslovi: da su medjusobna potrazivanja istorodna, da se vrednost moze izraziti u novcu i da su potrazivanja dospela. Do kompenzacije potrazivanja moze doci sporazumom stranaka ili odlukom suda, na osnovu zahteva jedne ugovorne strane.

4) Prestanak ugovora zbog propasti predmeta - ugovor u medjunarodnom poslovnom pravu moze da prestane i usled propasti predmeta ugovora osim ako su predmeti odredjeni po rodu, pa se sa propascu odredjene stvari moze izvršiti ispunjenje ugovora drugom stvari.

5) Prestanak ugovora konfuzijom - ugovor moze da prestane kada dodje do spajanja ili pripajanja privrednih subjekata, prenosom potrazivanja, preuzimanjem duga itd. Na ova nacin je ugovor prestao konfuzijom ugovornih strana tj njihovim sjedinjenjem.

6) Prestanak ugovora voljom jedne ugovorne strane - ugovor moze da prestane i zbog volje jedne jedne ugovorne strane, ako je ugovorom dato pravo jednoj ugovornoj strani da moze odustati od ugovora uz placanje odustanice i kada poverilac odustane od ugovora zato sto duznik nije ispunio svoju obavezu ili je ispunio delimicno itd.

Ugovor moze prestati i iz drugih razloga.

## **Ugovor o medjunarodnoj prodaji robe**

Ovaj ugovor predstavlja pravni posao gde se prodavac obavezuje da ce isporuciti robu kupcu, nad kojom kupac stice pravo svojine uz isplatu odredjene cene prodavcu. Ugovor o medjunarodnoj prodaji robe je dvostran, teretan i komutativni pravni posao. Privredni subjekti koji se nalaze u dve razlicite drzave i profesionalno obavljaju privrednu delatnost pojavljuju se kao ugovorne strane.

Bitni elementi ovog ugovora su: roba i cena a tu su jos i rok izvršenja, uslovi izvršenja, ambalaza

Nebitni elementi :kvalitet robe, mesto vreme i nacin isporuke robe, osiguranje robe, skladistenje robe itd.

Bitni i nebitni elementi ugovora zajedno cine sadrzinu ugovora o medjunarodnoj prodaji robe. I nebitni elementi ugovora postaju bitni ukoliko na njih insistira jedna od ugovornih strana.

Ugovor o medjunarodnoj prodaji robe u medjunarodnom poslovnom pravu ima obligaciono pravno dejstvo, gde prodavac ima obavezu da izvrši isporuku robe a kupac da plati ugovorenu cenu.

Predmet ugovora o medjunarodnoj prodaji robe jeste konkretna i postojeća roba koja je sa svojim karakteristikama u momentu zaključenja ugovora određena a može biti i roba koja će se sa sigurnošću u budućnosti proizvesti. Kolicina robe predstavlja masu robe koju je prodavac u obavezi da isporuci kupcu a ugovorom se tačno navodi broj komada određene robe, težina, dimenzija, zapremina sa oznakom jedinice mere (litra, kilogram, metar itd.). Kolicina se može utvrđivati na više načina: merenjem, vaganjem, prebrojavanjem. Troškove merenja snosi prodavac.

Kolicina isporučene robe utvrđuje se u mestu i u vreme kada je prodavac dužan da izvrši isporuku. U slučaju da prodavac ne pozove kupca da prisustvuje utvrđivanju količine robe ili kupac iz drugog razloga nije bio prisutan, pretpostavlja se da je isporučena ona količina koju je utvrdio kupac u svojem skladistu.

Kvalitet robe podrazumeva skup mnogih svojstava o robi: hemijska, fizicka, estetska, tehnicka itd. Pored kvaliteta robe i trgovackog naziva robe navodi se i marka proizvoda: automobil marke "Fiat", tip, karakteristike motora, godina proizvodnje ili na primer kafa "minas", "italijansko vino", uz dodatak "extra kvalitet" i sl. Kupac je u obavezi da po prijemu isporuke utvrdi kvalitet robe.

U slucaju da su kupac i prodavac zakljucili medjunarodni ugovor o prodaji robe prema odredjenom uzorku, stoga je prodavac u obavezi da isporuci robu koja u svemu odgovara uzorku.

Kada je ugovoreno da se kvalitet robe utvrdjuje prema standardu, podrazumeva se standard koji vazi u mestu prodavca. Standard na opsti nacin odredjuje osobine ugovorene robe: oblik, dimenzija, kvalitet, namena i sl. On odredjuje minimum svojstava robe tako da ona moza biti i boljeg kvaliteta. Pored domacih postoje i medjunarodni standardi za kvalitet: ISO- 9000, 9001, 9002 itd.

Cena robe je po pravilu odredjena u ugovoru i predstavlja bitan elemenat ugovor. Cenu moze odrediti i neko trece lice - neka agencija, vestak, s tim da treba da postupa posteno, savesno i razumno. Cena obuhvata neto tezinu robe, bez kasa skonta ili rabata pod kojim se podrazumevaju popusti koje prodavac daje kupcu. Ukoliko ovakvi popusti nisu ugovorom predvidjeni, oni se i ne priznaju. Obracun cene vrsi se fakturom ili racunom, to je isprava koju ispostavlja prodavac kupcu za isporucenu robu.

#### **44. UGOVOR (POSAO) O MEĐUNARODNOM TRGOVINSKOM POSREDOVANJU**

Ugovor o međunarodnom trgovinskom posredovanju je poseban ugovor o spoljnotrgovinskim uslugama, kojim se trgovinski posrednik obavezuje od strane koje žele da zaključe ugovor, nalogodavac – komitent i treće lice izvan domicila zemlje u kojoj je sedište nalogodavcu) o

nekom međunarodnom trgovinskom poslu, dovede u vezu i da pomogne pri zaključenju ugovora, uz određenu proviziju. Međunarodnim posredovanjem u širem smislu se smatra delatnost privrednih subjekata koji pružaju međunarodne trgovinske usluge kao što su: međunarodno posredništvo, međunarodna špedicija, međunarodni komisijon itd. U užem smislu, pod međunarodnim posredovanjem se smatra posao međunarodnog mešetarenja, odnosno dovođenja dva lica u vezu putem posrednika u cilju zaključenja međunarodnog privrednog ugovora. Međunarodno posredništvo može biti: trgovinsko posredovanje pri obavljanju raznih poslova kupovine i prodaje roba itd; berzansko posredovanje na berzi. Poslovi međunarodnog trgovinskog posredovanja se mogu podeliti u tri grupe: 1) obavljanje u svoje ime i za račun inostrane firme poslova koji prethode zaključivanju ugovora o kupovini i prodaji robe ili vršenju usluge; 2) spajanje inostranih firmi sa domaćim privrednim organizacijama radi zaključenja međunarodnog ugovora o kupovini i prodaji robe ili vršenju drugih usluga; 3) poslovi koji se odnose na izvršenje ugovora međunarodne kupovine-prodaje robe i poslova u vezi izvršenja usluga. Ugovorne strane u ugovoru o međunarodnom trgovinskom posredovanju su spoljnotrgovinski posrednik (mešetar) i njegov nalogodavac, komitent. Međunarodnim posredničkim poslovima bave se spoljnotrgovinska posrednička preduzeća i društva, trgovinske agencije. Predmet ovog ugovora je dovođenje u vezu nalogodavca sa trećim licem u cilju zaključenja međunarodnog privrednog ugovora. Ovaj ugovor je neformalan, može se zaključiti u bilo kakvoj formi, takođe je ugovor po pristupu, dvostrano obavezan i teretan jer obavezuje obe ugovorne strane posrednika i komitenta. Međunarodni posrednik ima sledeće obaveze i da postupa sa pažnjom dobrog privrednika; da vodi posrednički dnevnik (posebna knjiga u kojoj se vode bitni podaci o ugovoru koji je zaključen njegovim posredovanjem); da čuva poslovnu tajnu; da daje potrebna obaveštenja nalogodavcu i o stanju na tržištu, cenama, kvalitetu robe i da izda zaključnicu kao pismeni dokaz o zaključenom poslu između nalogodavca i trećeg lica (zaključnica sadrži sve bitne elemente ugovora, a po jedan primerak posrednik daje komitetntu i trećem licu). Posrednik kada dovidi u vezu nalogodavca sa trećim licem, on može da nalogodavcu pronađe odgovarajućeg poslovnog partnera, da izabere onog koji najviše odgovara nalogodavcu. Posrednik snosi odgovornost za izbor. Međunarodnog posrednik takođe odgovara za štete koje bi pretrpela jedna ili druga strana između kojih je on posredovao. Nalogodavac, komitent ima takođe određene obaveze – plaćanje naknade za učinjenju uslugu i naknadu troškova. Međunarodni posrednik ima pravo na naknadu i kad ona nije ugovorena, a visina naknade se određuje tarifom ili nekim opštim aktom ili ugovorom. Međunarodni posrednik tokom izvršenja naloga može da ima i posebne troškove, ali po pravilu nema pravo na naknadu osim u slučaju ako je to ugovoreno. Prava međunarodnog posrednika su ugovorena provizija po ugovoru itd, i pravo na naknadu u slučaju posebnih izdataka što se posebno predviđa ugovorom.